

HET IS OORLOG **JONGEN**

Jan Nitrau

Voorwoord en dankwoord

In 1995 bij de viering van 50 jaar bevrijding, publiceerde ik het boek 'Vertel mie oe verhaal' over gebeurtenissen uit de oorlogstijd in Wapenveld. Dit gebaseerd op gesprekken met de onvergetelijke Gerrit Docter en tientallen andere ooggetuigen. De gebeurtenissen in Wapenveld hadden geen wereldschokkende gevolgen, wel was de impact van een aantal voorvallen heel groot. Het verzet in Wapenveld hield zich vooral bezig met de hulp aan onderduikers, onder wie opvallend veel joodse landgenoten. Wapenveld had een gedegen verzetsgroep die met grote trouw dat werk ter hand nam. Daar was Wapenveld groot in.

Wat mij in de gesprekken toen ook opviel, was dat de pubers van die tijd het ook een spannende tijd vonden, vol avonturen. Dat gegeven liet mij niet los. In 'Het is oorlog jongen' komen Peter Kluiver en zijn vijf vrienden tot leven. Jongens die een aantal gebeurtenissen uit die oorlogsjaren mee beleven. Gebeurtenissen die plaatsvonden in Wapenveld, maar dan op een manier die aan mijn fantasie is ontsproten of, zoals mijn vrouw zegt, uit de 'dikke duim' komt. Soms haak ik in op wat anderen schreven. Zo zijn Jaap en Geertrui van Marle de hoofdpersonen in 'Het geslacht van Marle', het grote werk van Annie Oosterbroek-Dutschun.

Toen ik bezig was met het schrijven van dit boek, werd besloten om de laatste restanten te bergen van de Halifax bommenwerper die op 3 april 1943 bij molen de Vlijt in Wapenveld neerstortte. In overleg met de uitgever besloten we om in een apart hoofdstuk deze geschiedenis weer te geven. Dit vooral uit respect voor de zeven gesneuvelde militairen.

Ik heb 'Het is oorlog jongen' ook geschreven in de hoop duidelijk te maken dat vrijheid om te denken en te handelen de moeite van het bevechten meer dan waard is. Na dat jarenlange gevecht kon een heel dorp op de avond van de bevrijding samen zingen: 'Geloofd zij God met diepst ontzag'. Dat is in ieder geval wel een historische gebeurtenis!

Natuurlijk past ook een dankwoord. Bij het schrijven van het hoofdstuk over de Halifax heb ik veel hulp gekregen van Wolter Noordman uit Heerde en de leider van de bergingsoperatie, Stafofficier Vliegtuigberging majoor Arie Kappert. Verder uiteraard dank aan Uitgeverij Gelderland uit Epe. Het enthousiasme van en de contacten met Ton Brands waren heel plezierig. En: het is wel heel bijzonder als je eigen dochter het omslag maakt. Dank Henriët voor je inspanningen!

Anno 2015 is weer duidelijk dat het bevechten van vrijheid een enorme opgave is. Maar vrijheid heeft veel varianten. Voor mij is er pas werkelijke vrijheid als die gebonden is aan de Vredevorst Jezus Christus. Hem ben ik dankbaar voor de mogelijkheid dit boek te schrijven.

Voor Peter en Corrie is hun relatie uiteindelijk de beloning na de bange jaren. En ook nu kunnen – en moeten! – jongeren vechten voor hun toekomstperspectief. De beloning daarvoor is de moeite altijd meer dan waard. Ik draag dit boek dan ook graag op aan mijn kleinkinderen Sasha, Naomi, Jarno, Caitlin, Stijn, Marit, Britt en Sanne in de hoop dat zij hun toekomst in vrijheid mogen beleven.

Wapenveld, maart 2015

Jan Nitrau

1. Er dreigt oorlog: mobilisatie

Nijdig schopt Peter tegen de kei op de weg. 'Pok' hoort hij als zijn klomp de steen raakt. De grote kei schiet van de Kanaaldijk af door het opgeschoten riet het water van het kanaal in. Luid kwakend vliegt een koppel eenden verschrikt op om een eind verder weer neer te strijken. Er is een lang spoor van opspattend water te zien voor ze weer liggen te dobberen. Ze schudden nog even hun veren glad en zwemmen dan luid snaterend verder. Het lijkt net of ze hem uitschelden: 'Rotjoch! Rotjoch!'.

Dat woord gebruikte zijn zusje Nellie ook tegen hem. Die kreeg meteen steun van zijn oudste zus Annie. Tja, het was ook niet zo leuk wat Peter net had uitgevoerd. Maar om nu zo te keer te gaan. Peter had een jonge poes onder de dekens in de poppenwagen gestopt. Toen Nellie haar pop in de wagen wilde leggen, schrok ze van het jonge diertje dat uit de wagen sprong. Van schrik had ze de poppenwagen omver gestoten. Die viel op de voeten van Annie en toen waren de poppen aan het dansen. 'Rotjoch', kreeg hij te horen, waarop zijn moeder uit de keuken kwam. De blik in haar ogen was vragend: 'Wat is hier aan de hand?', klonk het.

De waterlanders waren er nu ook weer bij Nellie, altijd maar huilen. Ze wees naar Peter: "Zijn schuld!"

'Ga jij maar eens buiten spelen', klonk het gebiedend tegen Peter, die maar snel naar de deel verdween. Hij kon maar beter weg wezen voor ze zagen dat hij de andere jonge poes een poppenjurkje had aangetrokken. Dan zwaaide er nog meer, al zou moeder er wel om glimlachen en vanavond zijn streken aan vader vertellen. Hij was in zijn klompen geschoten en had, om zijn boosheid te onderstrepen, de deeldeer hard dichtgegooid. Nu liep hij

hier op de Kanaaldijk. Wat zou hij eens gaan doen? Zou Karel thuis zijn? Konden ze misschien een poosje gaan vissen.

Op de groene ophaalbrug over het kanaal ziet hij plotseling iets bijzonders. Een motor! En daarop zit een soldaat! Peter rent zo hard hij kan naar het huis van zijn vriendje. 'Kaaaarel!', roept hij zo hard dat zijn stem overslaat. Zijn klompen roffelen over de Kanaaldijk en het klinkt zo hard dat de eenden verschrikt en luid protesterend weer opvliegen.

Roepen naar zijn vriendje hoeft hij al niet meer, Karel komt ook met een noodgang de dijk opgerend. Ook hij heeft de motor gehoord. De soldaat staat net over de brug stil, schuift zijn stofbril omhoog en kijkt om zich heen, ziet de kerk, de bakkerij, de kruidenierswinkel, het café. De beide jongens staan met open mond te kijken: een soldaat in hun dorp!

Thuis en op school hebben ze al wel verhalen gehoord. Over de oorlog die er gaande is. Over de Duitsers die Oostenrijk binnen zijn gevallen, die ook Polen bedreigen. Maar als jongens van tien, elf jaar voor wie elke dag nog een avontuur is, interesseren ze zich niet zo voor de problemen van de grote mensen. Waar de meeste brasems zitten, wie ruzie heeft met wie en hun geheime hut in het Kloosterbos zijn de zaken waar zij zich mee bezig houden.

Maar nu staat er opeens een heuse soldaat voor hun neus. Langzaam lopen ze verder in de richting van de brug, afwachting hoe de soldaat zal reageren als hij hen ziet. De soldaat kijkt naar hen en wenkt hen!

Ze gaan wat harder lopen en kijken vol bewondering naar de motor met zijspan, naar de leren jas, naar de verrekijker om de nek van de soldaat.

"Jongens, ik moet bij boer van Marle aan de IJsseldijk zijn. Hoe kom ik daar zo snel mogelijk?"

komt hun kant uit. Bij elke groep rijdt een motorrijder mee.

“Peter, kom me maar helpen de stal afmesten. Doe zo gewoon mogelijk”, zegt vader, die rustig een volle kruiwagen naar de mestvaalt rijdt. Peter gaat met een mestvork achter de koeien staan en schuift de mest naar het einde van de grup.

Hij hoort stampende laarzen het erf op komen, net als zijn vader met de kruiwagen terugkomt bij de stal.

“Stehn bleiben!”, schreeuwt één van de Grünen tegen vader. De Landwachter gebaart naar zijn landgenoten: “Alles doorzoeken.”

“Wat is er aan de hand man?”, vraagt vader aan de Landwacht.

“Bek houden. Gaat je niets aan”, is de reactie.

Dan gaan twee Landwachters naar binnen. De één kruipt het trapje naar de hilde op, woelt door het hooi en steekt hier en daar een lange ijzeren pen door het hooi om blijkbaar een schuilplaats te zoeken. De ander gaat de keuken binnen, weer anderen doorzoeken de schuur en gaan via de ladder de hooiberg in.

“Niets”, rapporteert één van de Landwachters als hij uit de varkensschuur komt. Ook de mannen in de hooiberg zijn al vrij snel terug. In de keuken zitten Annie, Nellie en moeder gespannen aan de keukentafel. Boven rommelen de Landwachters over de zolder, trekken kasten open, zoeken naar geheime bergplaatsen. Vader heeft al weleens overwogen om onder de vloer voor de bedstee een luik te maken. Daaronder is een holle ruimte waar je gemakkelijk met drie of vier mensen een paar uur door zou kunnen brengen. Maar tot nu toe was de noodzaak nog niet aanwezig. En onderduikers kunnen ook maar beter wat verder van het dorp afzitten op de afgelegen boerderijen. Samen met Peter staat vader Kluiver in de koeienstal af te wachten wat er gebeuren gaat. De Duitser merkt blijkbaar dat vader geheel ontspannen is en trekt zijn conclusie:

“Inrukken!”, brult hij en met grote stappen gaat hij richting de Kanaaldijk. De Landwachters hollen achter hem aan en het gezin Kluiver kan opgelucht ademhalen. Annie rent naar boven en komt bijna huilend terug: “Ze hebben alles uit de kast getrokken, wat een rommel!”

“Kun je je kamer ook eens goed opruimen”, zegt pa Kluiver nuchter en met een beetje een grijns. Haar kamer opruimen is nu niet bepaald het sterkste punt van Annie.

Peter wil naar buiten, kijken wat er gebeurt.

“Maar thuis blijven, je moet die nazi’s niet voor de voeten lopen. Ze zijn natuurlijk zwaar gefrustreerd nu ze hun prooi niet kunnen krijgen”, waarschuwt vader.

De ‘prooi’ zit ondertussen in de hut in het Kloosterbos. In alle vroegte is hij die morgen geroepen door Warming. De andere onderduikers zitten goed verstopt en weten hoe ze moeten handelen. Vader Warming moest knap moeite doen om Henk wakker te krijgen.

“Sjonge, ik heb heerlijk geslapen”, zegt Henk als hij de keuken binnenkomt.

Vader, moeder en Jaap zitten al achter boterhammen.

“Dat je zo rustig kunt slapen”, verwondert Jaaps moeder zich.

“Je leert in dit verzetsleven dat maar één ding belangrijk is: vertrouwen dat de Heere je beschermt. Daar staan de psalmen vol van, maar dan is dat vertrouwen om het zo te zeggen nog niet je eigendom. Nu weet ik dat ik in Zijn handen ben en Hij weet wat het beste is. Dat komt je niet aanwaaien hoor. Ik heb wel heel wat uitgevchten met Hem: Waarom moest mij dit overkomen? Waarom ben ik hier zo ingerold? Had Hij dat verraad niet kunnen voorkomen? Waarom is mijn broer daarbij doodgeschoten? Ik heb ook een vrouw en drie kleine kinderen! Maar de Heere heeft me vrede met Hem geschonken, het is in orde tussen mij en mijn Zaligmaker. Die vrede heb ik terug

33. De ontmoeting met de bevrijders

De morgen komt en brengt een geweldige schrik. Een eerste haan heeft gekraaid als over het dorp doffe dreunen rollen van zware explosies. De terugtrekkende Duitsers hebben het hoofdgebouw van De Dreef, dat volgepakt was met munitie, opgeblazen. Urenlang zijn de knallen van ontploffende munitie te horen. Bij de mensen in het dorp komen de vragen boven: Zijn de Duitsers nu weg? Zijn we veilig?

Peter is overeind geschrokken bij het horen van de enorme explosies. Snel is hij in zijn kleren en vader zit al voor de radio. Zwolle schijnt nu echt bevrijd te zijn, verder is er geen nieuws. Moeder zet het ontbijt klaar, langzaam wordt er gegeten. Vader leest uit de bijbel: "De Heere is mijn Sterkte en mijn Schild; op Hem heeft mijn hart vertrouwd, en wij zijn geholpen, daarom springt ons hart op van vreugde en ik zal Hem met mijn gezang loven" en zijn stem trilt, terwijl moeder met een punt van de schort haar tranen wegveegt.

"Het zijn moeilijke jaren geweest en wij zijn nog allemaal bij elkaar. Er was gevaar, we hebben verschrikkelijke dingen gezien. Maar nu mogen we hopen dat het snel allemaal afgelopen is. Ik ga kijken of bakker Aartsen nieuws heeft", zijn de woorden waarmee vader opstaat.

Peter staat ook op, loopt met zijn vader mee en die maakt geen bezwaar.

Samen lopen ze over de Kanaaldijk richting het dorp. Aan beide kanten van de brug staan mensen. Er heerst een opgewonden sfeer, net of elk moment de koningin of Prins Bernhard de Klapperdijk op kan komen rijden. Voorzichtig is hier en daar al oranje te zien, er wordt gelachen en Peter ziet ook vreemde mensen lopen, joden zelfs. Toch is het niet helemaal ontspannen.

“Ik denk dat de Canadezen vanaf Wijhe komen, ze zeggen dat ze de IJssel al over zijn”, hoort Peter zijn oom Gerrit zeggen tegen zijn vader. Het brengt Peter op een idee.

“Pap, kan ik de fiets pakken en eens bij Pieter gaan kijken hoe het daar is? Ga je mee Karel?”, zegt hij meteen tegen zijn buurjongen. De beide vaders knikken. Dat lijkt een goed idee. De beide jongens zijn niet te houden, rennen naar huis om de fietsen te grijpen.

Karel wacht al als Peter snelheid maakt op de Kanaaldijk. Van de dijk af hebben ze snel de fiets op gang en racen door de Kerkstraat richting de Werverdijk. Het is even zwaar trappen de brede IJsseldijk op, maar dan hebben ze ruim uitzicht. Op de dijk is verder niets te zien. Een ooievaar stapt traag door de weilanden, op jacht naar voedsel. Twee ganzen maken in de kolk een nest, rietstengel na rietstengel wordt aangebracht. De machinist van het gemaal staat, samen met zijn vrouw en enkele burens, ook al in oostelijke richting de dijk af te turen.

“Volgens mij is er bij Hiemstra wat aan de hand”, roept de machinist de jongens toe en zijn hand wijst in de richting van de boerderij van hun vriend.

Peter en Karel trappen snel door, nemen de scherpe bochten en dan ligt de dijk in een lang recht lint voor hen. En ja! Bij de boerderij van hun vriend staat een groep mensen op de weg.

“Het zijn soldaten! Ze hebben helmen op!”, roept Peter naar Karel, die nu wat achter blijft op zijn fiets met pantserbanden. Die van Peter heeft nog een echte voorband en hij schiet wat sneller op.

Wat dan volgt, is niet te beschrijven. Peter hoort als hij dichtbij is een gejuich op gaan. De hele groep kijkt naar de boerderij van Hiemstra. In het luik naar de hooizolder staat Pieter te zwaaien met de Nederlandse vlag! Higgend stappen Peter en Karel van hun fietsen. De soldaten steken

Het laatste deel van dit boek is een waarheidsgetrouwe constructie van de laatste vlucht van de Halifax bommenwerper, die op 3 april 1943 bij molen de Vlijt in Wapenveld neerstortte, alsmede een verslag van de bergingswerkzaamheden uit 2014.

Zeven doden na crash met Halifax DT795 NP-N

Een gebeurtenis in de Tweede Wereldoorlog, die zelfs in 2014 nog actueel was, is het neerstorten van de Halifax bommenwerper op 3 april 1943 in de dijk van het Apeldoorns kanaal nabij molen de Vlijt in Wapenveld. Het is een gebeurtenis die mij jaren bezig heeft gehouden. Pas in september van 2014 is, met de berging van de laatste stoffelijke resten en de restanten van het vliegtuig, dit hoofdstuk afgesloten. Peter Kluiver beleeft in zijn avonturen in 'Het is oorlog jongen', niets rond de crash van dit vliegtuig. Reden is dat eind 2013, toen ik bezig was met 'Het is oorlog jongen', bekend werd dat er een bergingsoperatie uitgevoerd zou worden. Dit in verband met de sanering van het Apeldoorns kanaal. Dat bood de kans om in dit boek apart aandacht te besteden aan deze crash, waarbij zeven jonge mensen omkwamen.

De Halifax is één van de circa zesduizend neergestorte vliegtuigen tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Dit verslag van de gebeurtenissen sinds de crash, is vooral geschreven uit respect voor deze zeven slachtoffers die met hun offer een bijdrage hebben geleverd aan de vernietiging van de nazi's en de bevrijding van Nederland.

In 1995 bij de viering van 50 jaar bevrijding, publiceerde Jan Nitrauw het boek 'Vertel mie oe verhaal' over gebeurtenissen uit de oorlogstijd in Wapenveld. Gebaseerd op gesprekken met tientallen ooggetuigen. Uit die gesprekken kwam naar voren dat de pubers van die tijd het ook een spannende tijd vonden, vol avonturen. Dat gegeven liet Nitrauw niet los. In 'Het is oorlog jongen' komen Peter Kluiver en zijn vijf vrienden tot leven. Jongens die een aantal gebeurtenissen uit die oorlogsjaren mee beleven. Gebeurtenissen die plaatsvonden in Wapenveld, maar dan op een manier die aan de fantasie van de auteur is ontsproten.

Toen Nitrauw bezig was met het schrijven van dit boek, werd besloten om de laatste restanten te bergen van de Halifax bommenwerper die op 3 april 1943 bij molen de Vliet in Wapenveld neerstortte. Hij besloot om in een aanvullend hoofdstuk deze geschiedenis weer te geven. Dit vooral als eerbetoon aan de zeven gesneuvelde militairen, die mede door zijn inspanningen een naam kregen.

Ik heb 'Het is oorlog jongen' ook geschreven in de hoop duidelijk te maken dat vrijheid om te denken en te handelen de moeite van het bevechten meer dan waard is. En ook nu kunnen – en moeten! – jongeren vechten voor hun toekomstperspectief.

Jan Nitrauw

uitgeverij
GELDERLAND
BOEKEN | KRANTEN | TIJDSCHRIFTEN

